



RECENZIJE — PRIKAZI

APOSTOLSKA POBUDNICA
„OBITELJSKO ZAJEDNIŠTVO“
IVANA PAVLA II

Lako je opaziti da je obitelj Papina posebna briga. Uočava se to u njegovim govorima, enciklikama i drugim spisima. Zadnja Sinoda biskupa, koja je trajala od 26. rujna do 25. listopada 1981., bavila se isključivo obiteljskom problematikom. A ova najnovija apostolska pobudnica „Familiaris consortio” kruna je radova s posljednje Sinode. U njoj su i Papine misli o svetosti obitelji i njezinim zadacima u suvremenom svijetu našle svoj konačni i puni izražaj. Njezino objavljivanje Papa je najavio u popnevnom nagovoru u nedjelju 25. listopada, a ona nosi datum 22. studenog 1981., na blagdan Krista Kralja. Ova apostolska pobudnica pojavila se upravo u trenutku dramatičnih događaja u Poljskoj. To je i razlog zašto je prošla gotovo neopa-

ženo i nije probudila veliko zanimanje među masama i u sredstvima javnog priopćavanja. A ipak, radi se o dokumentu izvanredne vrijednosti, bilo zbog teme — „zadaci kršćanske obitelji u suvremenom svijetu”, bilo zbog opširnosti i dubine kojom je ta tema obrađena, bilo zbog odgovora koje ona nudi na teške i komplicirane probleme kršćanskog braka i obitelji danas. Premda je ovo samo pobudnica, a ne okružnica, ona se može svrstati uz bok svim drugim velikim dokumentima crkvenog učiteljstva o braku i obitelji, kao npr. „Casti conubii” (31. XII. 1930.) Pija XI., „Gaudium et spes” (7. XII. 1965.) II. vatikanskog sabora i „Humanae vitae” (25. VII. 1968.) Pavla VI.

Ipak ima jedna razlika između ove pobudnice i gore

spomenutih enciklika: „Familiaris consortio” nije samo plod razmišljanja Ivana Pavla II. Tu su i zaključci spomenute Sinode biskupa. Tako je ona praktično izraz i Papinog primata i kolegijaliteta biskupa.

SADRŽAJ POBUDNICE

Pobudnica „Obiteljsko zajedništvo” obuhvaća uvod, četiri dijela i zaključak. Cijela građa razdijeljena je u 86 paragrafa.

U **uvodu** pobudnice (br. 1–3) naglašava se vrijednost braka i obitelji te se ističe kako je Crkva u službi obitelji. Osim toga, Papa veli da je rad Sinode o obitelji zapravo „nastavak rada prethodnih dviju sinoda: o evangelizaciji (1974) i o katehezi (1977.)”

U prvom dijelu, „Svjetle i tamne strane današnje obitelji” (br. 4–10), donesen je kratak opis današnje obitelji sa svim pozitivnim i negativnim vidovima, problemima, vrijednostima, šansama i opasnostima. Crkva zbog tog osjeća hitnu potrebu uočiti svu problematiku konkretne obiteljske situacije kako bi u ovo naše vrijeme mogla navijestiti nepromjenljivo i uvijek novo evanđelje Isusa Krista. Nove oblike i novo poimanje obiteljske kulture Crkva promatra kroz prizmu Evanđelja te time daje dragocjen doprinos svim znanostima koje se bave obiteljskom problematikom u svrhu autentične humanizacije kultura.

U drugom dijelu govori se o Božjem nacrtu o obitelji i o braku (br. 11–16). U znak poštovanja prema Kristovom nauku, Crkva se stalno vraća na izvore, na početke. A početak je označen gestom Boga ljubavi koji stvara čovjeka na svoju sliku i priliku te ga poziva na ljubav i zajedništvo. To čovjek može ostvariti na dva načina: u braku i u djevičanstvu. U braku je uzajamno darivanje čovjeka i žene potpuno i angažira cijelu osobu. Takvo darivanje je jedincato, nerazrješivo i otvoreno službi života. Zajedništvo čovjek–žena u braku simbol je ljubavnog saveza između Boga i ljudi, saveza koji je došao do punine u Isusu Kristu (br. 13). Snagom nutarnje logike darivanja supružnici bivaju surad-

nicima Božjim u darivanju života novom ljudskom stvaranju (br. 14).

Treći dio pobudnice sadržajno je najbitniji i najopširniji. Tu se govori o zadacima kršćanske obitelji (br. 17–64). I dok se u prethodnom dijelu obrađivalo ono što obitelj jest, tj. govorilo se o njezinom identitetu, u ovom trećem djelu govori se o onome što bi obitelj trebala da bude. U tom smislu Papa ističe četiri glavna zadatka obitelji:

- Oblikovanje zajednice osoba (br. 18–27);
- Služba životu (br. 28–41);
- Sudjelovanje u razvoju društva (br. 42–48);
- Sudjelovanje u životu i misijskom poslanju Crkve (br. 49–64).

Govoreći o oblikovanju zajednice osoba, Pobudnica ističe da je „prva zadaća obitelji živjeti vjerno realnost zajedništva sa stalnom težnjom da se razvija autentično zajedništvo osoba” (br. 18) nadahnuo principima ljubavi. A ta ljubav čini bračnu zajednicu nerazdvojivom i nerazrješivom, jer „muž i žena nisu više dvoje, nego jedno tijelo” (Mt 19,6). (To je izazov našem vremenu i mentalitetu koji olako dopušta razvod braka.)

Druga misija obitelji jest služba životu bilo putem prenošenja samoga života (br. 28–35) bilo odgajanjem novih naraštaja (br. 36–41). „Stvaranjem čovjeka i žene na svoju sliku, Bog usavrša-

va i kruni djelo svojih ruku” (br. 28). Blagoslivajući čovjeka, on ga poziva da prenosi život na druge i da zemlju sebi podloži. Tako ga čini sudionikom svoje ljubavi i svoje stvaralačke moći. Crkva stoji puna strahopoštovanja pred tom činjenicom darivanja života i u tome otkriva veliko povjerenje i veliku odgovornost koju Bog daje u ruke roditeljima.

I zato, u ovoj suvremenoj rušilačkoj civilizaciji, Crkva ispovijeda vjeru u život i smatra da je svaki ljudski život, pa bio ne znam kako slab i jadan, „uvijek divan dar Božje dobrote” (br. 30). Pred panikom ekologa i demografskih futurologa, Crkva izgovara svoje nedvojbeno „DA” životu, svjesna da tako brani i čovjeka i svijet (br. 30). A pri tom ona se osjeća i kao učiteljica i kao majka (br. 32). Kao učiteljica ne prestaje proklamirati moralne norme, a kao majka prati obitelj u svim poteškoćama s kojima se susreću moderni parovi u odgovornom procesu rađanja i odgajanja djece.

Budući da roditelji daju djeci život, oni imaju vrlo tešku obvezu da ih odgajaju. Zato ih treba priznati kao prve i povlaštene odgojitelje svoje djece. Ta je odgojna uloga roditelja toliko važna da se teško može čim drugim zamijeniti. I premda se nalaze pred mnogobrojnim poteškoćama, roditelji moraju s povjerenjem i hrabrošću formirati i odgajati svoju djecu za

bitne vrednote ljudskog života kao npr. za pravdu, ljubav, mir... (br. 37). Za kršćane se tu nameće i dužnost odgoja u vjeri, kako bi se izgradilo savršenog čovjeka, „do dobi Kristove punine (Ef 4,13) pomažući tako izgradnju Mističnog tijela i kršćanski preporod svijeta” (br. 39).

U dokumentu se zatim govori i o trećoj zadaći obitelji: sudjelovanju u razvoju društva. Naglašava se kako je obitelj prva životna ćelija. U njoj se rađaju članovi društva i u njoj stječu svoje prve društvene norme ponašanja. Zato je društvo dužno sa svoje strane osigurati obiteljima svu pomoć – ekološku, socijalnu, odgojnu, političku i kulturnu – kako bi obitelji bile kadre suočiti se sa svim odgojnim odgovornostima pred društvom i pred pojedincima. Kako bi se izbjegli sukobi i nesporazumi na relaciji obitelj–društvo, Crkva zastupa neka prava obitelji. Sinodalni oci posebno su istakli (a ova pobudnica ih preuzima) slijedeća prava obitelji:

- Pravo na postojanje i napredak obitelji. To znači da svatko, posebno siromasi, ima pravo da osnuje obitelj i da dobije pomoć da je uzdržava.
- Pravo izvršavanja vlastite odgovornosti u pogledu prenošenja života i odgoja vlastite djece.
- Pravo na bračnu i obiteljsku intimnost.
- Pravo na pravnu bračnu vezu.
- Pravo ispovijedanja vlastite

vjere.

- Pravo na odgoj djece prema vlastitoj tradiciji, religioznim i kulturnim vrednotama.
- Pravo na fizičku, socijalnu i ekonomsku sigurnost, posebno ako se radi o siromašnima i slabima.
- Pravo na stan.
- Pravo izražavanja i predstavljanja pred javnim, kulturnim, ekonomskim i drugim vlastima, bilo direktno, bilo preko posrednika.
- Pravo udruživanja s drugim obiteljima kako bi se što bolje izvršilo vlastite zadatke.
- Pravo na zaštitu maloljetnika nekim prikladnim zakonskim institucijama od štetnih lijekova, pornografije, alkohola...
- Pravo starijih na dostojan život i smrt.
- Pravo da se obitelj može iseliti u potrazi za boljim životnim uvjetima” (br. 46)

Ovo su samo neka prava koja pobudnica spominje. Sveta Stolica se obvezala na osnovu prijedloga sinodalnih otaca da će proučiti i izdati „kartu obiteljskih prava” koju će onda predstaviti vlastitim i zainteresiranim krugovima (br. 46).

Uz ovu društvenu odgovornost, kršćanska se obitelj nalazi još pred eklezijalnim zadatkom: ona je naime pozvana da izgrađuje kraljevstvo Božje sudjelujući u misijskom životu Crkve (br. 49). To je ujedno i četvrta zadaća obitelji o kojoj ova pobudnica govori. Kršćansku se obitelj predstavlja u trostrukoj per-

spektivi njezine prisutnosti i djelovanja u Crkvi i za Crkvu, i to:

- kao zajednicu onih koji vjeruju i evangeliziraju (br. 51–54);
- kao zajednicu koja je putem dijaloga s Bogom pozvana da se posvećuje i da druge posvećuje sakramentalnim životom, molitvom i vlastitom žrtvom (br. 55–62);
- kao zajednicu u službi čovjeka, zajednicu koja prakticira novu zapovijed ljubavi Kristove prema svakom čovjeku jer je slika Božja (br. 63–64).

PASTORALNI KARAKTER NAMJENA POBUDNICE

Namjena ove pobudnice održava se i u naviještanju Božjeg plana o braku i obitelji. Papa se ne zadržava previše na opisivanju stanja današnje obitelji, nego odmah pokušava dati kršćansku viziju obitelji i braka. „U povijesnom trenutku, u kojem mnogobrojne sile nastoje uništiti ili deformirati obitelj, Crkva – svjesna da je dobro društva i nje same usko povezano s obitelji – osjeća živu i hitnu potrebu da obznani Božji plan u vezi s brakom i obitelji kako bi im osigurala punu životnost i ljudsko unapređenje te tako doprinijela obnovi društva i samog Božjeg naroda” (br. 3). Crkva se ovakvim naučavanjem u suvremenoj stvarnosti „rušilačkog (anti-life) mentaliteta” stavlja na stranu života ponavljajući jasne norme

starog i uvijek novog crkvenog nauka koji su biskupi na II. vatikanskom saboru kao i Pavao VI u „*Humanae vitae*” proročkim duhom izložili i obrazložili.

Premda bi se mirne duše moglo reći da je ova pobudnica cijela pastoralne naravi, ipak je njezin četvrti dio posvećen izričito nekim specijalnim pastoralnim vidovima. Crkva, naime, ne želi samo teoretski iznositi kakav je Božji plan o obitelji te shodno tome proglašavati norme ponašanja. Ona osim toga želi dati podršku obiteljima i slijediti ih „korak po korak u svakoj dobi njihova razvoja i oblikovanja” (br. 65). Papa zato smatra posebno nužnih „u ovo naše vrijeme pripremu mladih za brak i za obiteljski život” (br. 66). Ta bi se priprema trebala odvijati u tri životne dobi: *daljnja* priprema započinjala bi već u djetinjstvu i trajala bi sve do puberteta; *bliža* bi se obavljala u mladenačkim godinama putem snažnog religioznog odgoja kojim bi se spremali mladi za život s drugima i za druge, za život u dvoje; *neposredna* priprema trebala bi se obavljati u zadnjim mjesecima prije samog vjenčanja. Tom se neposrednom i bližom pripravom, veli Papa, „želi dati novo značenje i važnost, novi sadržaj i nova forma takozvanom zaručničkom ispitu koji traži kanonsko pravo” (br. 66) prije vjenčanja. U pobudnici se još ističe kako u toj pripravi mladih trebaju imati udjela kršćanske obitelji i ci-

jela crkvena zajednica. Poželjno bi bilo, naglašava se u tom istom paragrafu, da i biskupske konferencije izdaju pastoralni direktorij u kojem bi se zacrtalo u glavnim crtama ono što je najpotrebnije u sadržaju, trajanju i metodi pripreme za brak, obuhvaćajući razne vidike obiteljske problematike (doktrinalne, pedagoške, psihološke, zakonske i medicinske).

Pobudnica obrađuje još i posebne situacije obiteljskog života kao npr.: mješovite brakove, ideološki razjedinjene, obitelji migranata, slobodne brakove, civilno vjenčane, razvedene i one koji su ostali bez bračnog druga. U svim tim okolnostima Crkva ne prestaje tražiti rješenja nadahnuta vjernošću Kristovom evanđelju.

CRKVA NA STRANI ŽIVOTA

Kroz ovu pobudnicu provlači se kao crvena nit izraz vjere, nade i povjerenja koje Crkva polaže u obitelj, jer zna da je budućnost svijeta u njezinim rukama. I u trenutku kad različite ideologije i sociologije govore o „odumiranju obitelji”, briga Pape (kao i cijele Crkve) za čovjeka pretvara se u brigu za obitelj. Za ovu pobudnicu moglo bi se reći da je ona „mala summa” o tome kako Crkva gleda na ulogu, položaj i zadaću kršćanske obitelji u suvremenom svijetu. Ona se odlikuje širokom univerzalnošću, pozitivno-pastoralnim pristupom te odiše evanđeos-

kim duhom gledanja na obitelj i njezine probleme. U njoj Papa iznosi jasnu istinu ne krijući radikalne zahtjeve Evanđelja. Uvjerava i nudi sredstva. Ne kažnjava i ne kosi, nego potiče i hrabri. Ne plaši se pozvati sinove Crkve da idu plivati protiv struje, jer je svjestan da obiteljske vrednote nije uvijek lako i jednostavno ostvarivati. Papa se zato stavlja u službu Istine, u službu života te djeluje vođen idealom izraženim riječima „činiti istinu u ljubavi!”

Rješenja koja pobudnica daje za obiteljske probleme mogu nekima izgledati „nemoguća, apstraktna i izvan vremena”, jer, navodno, ne uzimaju u obzir konkretnu uvjetovanost kojoj su izloženi obitelji i brak danas: kao npr. uvjetovanost kulturne, ideološke, ekonomske, socijalne i psihološke naravi. Zbog toga se predbacuje crkvi da žrtvuje ljude nekom apstraktnom, „prirodnom zakonu”; da žrtvuje „osobu naravi”, ili bolje reći „biologiji”, podlažući tako čovjeka stvarnosti za koju se zna da je čovjek pozvan da njome ovlada (Post 1, 28). Tako govore ljudi koji su izgubili ili pogazili čudoredni vid vrednota i traže od Crkve da se prilagodi situaciji (ne opažajući kako je upravo ta situacija odraz palog čovjeka, ogrezla u grijehu, sklonome da slijedi zakon tijela, a ne zakon duha).

Može se dobiti dojam kao da Crkva, uzdižući važnost naravi, ne poštiva čovjeka po-

jedinca. No, zapravo je čovjek taj koga Crkva kani obraniti i poštivati „u ovom povijesnom trenutku u kojem ga mnoge sile nastoje uništiti”. I ova najnovija pobudnica, u kojoj se izlaže nauk bračnog morala, govori o čovjeku, o njegovim višim vrednotama, o njegovoj osobnosti, sposobnosti da voli, o njegovu poslanju da dariva život. Svaki novi život znak je nadanja jer „dijete koje se rađa budi nadu da Bog nije izgubio povjerenje u čovjeka” (Tagore). Crkva se zato stavlja na stranu života. Ona se i nada. U civilizaciji, koja je po mnogim vidovima civilizacija smrti (pomislite samo na ozakonjene pobačaje), i gdje se vrtoglavom trkom naoružanja sprema nuklearno samouništenje, Crkva pokazuje svojim stavom obrane ljudskog života da vjeruje i da se nada, te da ima povjerenja u budućnost čovječanstva. To je zapravo proročka poruka ove Papine pobudnice našem i budućem vremenu, sadašnjim i budućim pokoljenjima.

Želimir Puljić